

Колб Іван Олександрович, кандидат юридичних наук, прокурор відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, прокуратури Київської області;

Колб Сергій Олександрович, кандидат юридичних наук, начальник юридичного відділу Луцької об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Волинській області

ПРАВАЗАСТОСОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ЇЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

У науці під застосуванням права розуміють правову форму діяльності уповноважених суб'єктів стосовно забезпечення реалізації норм права щодо конкретних життєвих випадків шляхом ухвалення індивідуально-правових рішень [1, с. 265]. При цьому, якщо в практиці нормотворчості створюються норми права, які пропонують загальні правила поведінки учасників суспільних відносин, то застосування права продовжує правове регулювання, розпочате нормотворчістю, на рівні конкретних життєвих ситуацій, позаяк, як слушно зауважила з цього приводу М.А. Вороніна, правозастосовна реалізація має місце тоді, коли суб'єктивні права та юридичні обов'язки не можуть бути реалізовані особою без залучення спеціальних суб'єктів (суб'єктів правозастосування) [2, с. 264].

По своїй правовій й природі, як зауважила О.Ф. Скакун, правозастосування має визначальні ознаки та основні стадії застосування норм права [1, с. 390–395], що досить важливо з огляду визначення змісту запобіжної діяльності органів прокуратури. Зокрема, до ознак застосування норм права відносяться: а) правозастосування має владний характер, тому що ця діяльність здійснюється компетентним органом або

посадової особи і лише в межах наданих йому (їй) повноважень; б) правозастосування має індивідуалізований, персоніфікований характер, тому що являє собою вирішення конкретної справи, життєвого випадку, певної правової ситуації на основі норм права; в) правозастосування має процедурно процесуальний характер, тому що являє собою офіційний порядок, складається з низки стадій; г) правозастосування має творчий, інтелектуальний характер, тому що це завжди інтелектуальна діяльність; ґ) правозастосування здійснюється на основі норм права; д) правозастосування має юридично оформлений характер – завершується ухвалення спеціального акта (у більшості випадків письмово); е) правозастосування у своїй результативній частині (правозастосовний акт) завжди відіграє роль юридичного факта, який породжує, змінює або припиняє конкретні правовідносини [3, с. 390–391].

Щодо стадій застосування норм права, то в теорії виділяють такі із них, як: 1) встановлення фактичних обставин справи (суб'єкти правозастосування встановлюють лише факти та обставини, що мають юридичне значення і пов'язані з вирішенням справи по суті). 2) встановлення юридичних обставин справи (охоплює дії з визначення правової норми, що відповідає обставинам, встановленим на першій стадії, і підлягає застосуванню). 3) ухвалення рішення по справі (закріплюється у правозастосовних актах, які оформляються уповноваженими на це суб'єктами, доводяться до відома зацікавлених сторін і набирають законної сили) [4, с. 267–268].

Якщо виходити із зазначеної наукової «конструкції» та положень кримінології щодо змісту запобігання злочинам [3, с. 318–364], то можна вивести наступне визначення «правозастосовної діяльності прокуратури щодо запобігання злочинам», а саме – це здійснювана на підставі закону її органами та посадовими особами владна діяльність, яка полягає в застосуванні правових норм відносно індивідуального визначених учасників кримінального провадження, що спрямована на виявлення, нейтралізацію, блокування тощо причин і умов, які породжують та сприяють вчиненню злочинів, та відображається в правозастосовному акті.

Таким чином, до системо утворюючих ознак, що складають зміст даного поняття, можна віднести наступні:

1. Це – діяльність органів прокуратури та їх посадових осіб.

Відповідно до вимог ст. 1 Закону України «Про прокуратуру», прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [5]. При цьому, як це витікає із змісту ч. 4 ст. 7 цього Закону, єдність системи прокуратури України забезпечується: а) єдиними засадами організації та діяльності прокуратури; б) єдиним статусом прокурорів; в) єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів; г) фінансуванням прокуратури виключно з Держаного бюджету України; д) вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування.

В теорії управління категорія «система» розглядається як сукупність елементів, що характеризуються структурою, зв'язками та функціями, які забезпечують цілеспрямований розвиток [5, с. 93]. При такому підході взаємовідносини елементів системи набувають характеру взаємосприяння їх діяльності, спрямованої на отримання визначеного корисного результату (мети або цілей функціонування системи (у даному випадку – метою виступає запобігання злочинам)). Саме остання або корисний запрограмований результат виступають як системоутворюючий фактор.

Для прокуратури, як і для будь-якої системи [6, с. 93], характерні такі важливі ознаки: а) вона складається з окремих елементів (організаційні основи системи прокуратури визначені в розділі 2 Закону України «Про прокуратуру»; б) система завжди характеризується конкретною організацією, яка відрізняє її від інших систем. Так, як це зазначено в ч. 1 ст. 5 Закону України «Про прокуратуру», функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегація функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається; б) її елементи органічно поєднані один з одним певними зв'язками. У даному випадку цей зв'язок визначений у ст. 3 Закону України «Засади діяльності прокуратури» та ст. 4 цього ж нормативно-правового акту «Законодавство про прокуратуру і статус прокурорів».

Посадові особи прокуратури – це ті прокурори, які з метою постійного чи тимчасового управління організаційною

структурою і представництва її інтересів у правовідносинах з фізичними та юридичними особами здатні здійснювати службові юридичні дії [7, с. 10].

Отже, правозастосовна діяльність органів прокуратури та її посадових осіб у сфері запобігання злочинам здійснюється на системних організаційних і правових засадах та підпорядкована єдиній меті – власне, на запобігання злочинам (в науці – це заходи: а) кримінологічної профілактики; б) відвернення; в) припинення злочинів [7, с. 22]).

Список використаних джерел

1. Теория государства и права : [учебник] / [А. В. Малько, Д. А. Липинский, Д. В. Березовский и др.] ; отв. ред. А.В. Малько ; Институт государства и права российской академии наук, Саратовский филиал. – [4-е изд.]. – М. : КноРус, 2011. – 400 с.
2. Теория государства и права : [підруч.] / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – М. : Юрист, 2000. – 771 с.
3. Фесенко Є. В. Проблеми визначення функцій прокуратури / Є. В. Фесенко // Вісник прокуратури. – 2001. – № 1. – С. 12–16.
4. Филиппов В. В. Антикоррупционные меры в системе государственной службы США: Криминологический и сравнительно-правовой анализ : [моногр.] / В. В. Филиппов. – М. : Юритлитинформ, 2013. – 200 с.
5. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12 (із змін та доповн. ; ред. від 12 трав. 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
6. Про освіту : Закон України від 23 трав. 1991 р. № 1060-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.
7. Про прокуратуру : Закон Азербайджанської Республіки від 7 груд. 1999 р.